

1 Charakteristika epigrafické produkce ve 4. st. n. l. až 5. st. n. l.

Nápisy datované do 4. až 5. st. n. l. pocházejí převážně z velkých měst na pobřeží. Pokračuje úbytek jak celkového počtu nápisů, tak i epigraficky aktivních komunit. Komunity jsou spíše uzavřené, nedochází ke kulturní výměně na úrovni předcházejících století. Zcela převládají soukromé nápisy funerální funkce, na nichž je patrný silný vliv křesťanství, který ovlivňuje jak podobu, tak obsah nápisů. Dochází k opětovné individualizaci nápisů, ač rozsah nápisů se nijak nemění.

Tabulka 1a Caption

Celkem	35 nápisů
Region měst na pobřeží	Byzantion 4, Maróneia 13, Perinthos (Hérakleia) 13 (celkem 30 nápisů)
Region měst ve vnitrozemí	Augusta Traiana 2, Serdica 2, Traianúpolis 1 (celkem 5 nápisů)
Celkový počet individuálních lokalit	8 Thus, I came to the conclusion that the designer of a new system must not only be the implementer and first large-scale user; the designer should also write the first user manual. The separation of any of these four components would have hurt T _E X significantly. If I had not participated fully in all these activities, literally hundreds of improvements would never have been made, because I would never have thought of them or perceived why they were important. But a system cannot be successful if it is too strongly influenced by a single person. Once the initial design is complete and fairly robust, the real test begins as people with many different viewpoints undertake their own experiments.
Archeologický kontext nálezů	funerální 2, sídelní 2, náboženský 1, sekundární 6, neznámý 24 Thus, I came to the conclusion that the designer of a new system must not only be the implementer and first large-scale user; the designer should also write the first user manual. The separation of any of these four components would have hurt T _E X significantly. If I had not participated fully in all these activities, literally hundreds of improvements would never have been made, because I would never have thought of them or perceived why they were important. But a system cannot be successful if it is too strongly influenced by a single person. Once the initial design is complete and fairly robust, the real test begins as people with many different viewpoints undertake their own experiments.
Materiál	kámen 32 (mramor 23; jiný 1, neznámý 8), kov 2 (olovo 2), jiný 1
Dochování nosiče	100 % 4, 75 % 3, 50 % 3, 25 % 10, oklepek 1, nemožno určit 14
Objekt	stéla 32, architektonický prvek 1, mozaika 1, jiný 1 Thus, I came to the conclusion that the designer of a new system must not only be the implementer and first large-scale user; the designer should also write the first user manual. The separation of any of these four components would have hurt T _E X significantly. If I had not participated fully in all these activities, literally hundreds of improvements would never have been made, because I would never have thought of them or perceived why they were important. But a system cannot be successful if it is too strongly influenced by a single person. Once the initial design is complete and fairly robust, the real test begins as people with many different viewpoints undertake their own experiments.
Dekorace	reliéf 18, jiná 1, bez dekorace 16; reliéfní dekorace figurální 2 nápisy (vyskytující se motiv: zvíře 1, scéna lovu 1, skupina lidí 1, stojící osoba 1, socha 1), architektonické prvky 17 nápisů (vyskytující se motiv: naiskos 9, florální motiv 1, jiný 9 (kříž 9))
Typologie nápisu	soukromé 30, veřejné 1, neurčitelné 4

Tabulka 1b Caption

<i>Soukromé nápisy</i>	<p>funerální 28, jiný 2 (proklínací destička 2) Thus, I came to the conclusion that the designer of a new system must not only be the implementer and first large-scale user; the designer should also write the first user manual.</p> <p>The separation of any of these four components would have hurt T_EX significantly. If I had not participated fully in all these activities, literally hundreds of improvements would never have been made, because I would never have thought of them or perceived why they were important.</p> <p>But a system cannot be successful if it is too strongly influenced by a single person. Once the initial design is complete and fairly robust, the real test begins as people with many different viewpoints undertake their own experiments.</p>
<i>Veřejné nápisy</i>	<p>jiný 1 (z toho hraniční kámen 1) Thus, I came to the conclusion that the designer of a new system must not only be the implementer and first large-scale user; the designer should also write the first user manual.</p> <p>The separation of any of these four components would have hurt T_EX significantly. If I had not participated fully in all these activities, literally hundreds of improvements would never have been made, because I would never have thought of them or perceived why they were important.</p> <p>But a system cannot be successful if it is too strongly influenced by a single person. Once the initial design is complete and fairly robust, the real test begins as people with many different viewpoints undertake their own experiments.</p>
<i>Délka</i>	<p>aritm. průměr 6,67 řádku, medián 6, max. délka 22, min. délka 1 Thus, I came to the conclusion that the designer of a new system must not only be the implementer and first large-scale user; the designer should also write the first user manual.</p> <p>The separation of any of these four components would have hurt T_EX significantly. If I had not participated fully in all these activities, literally hundreds of improvements would never have been made, because I would never have thought of them or perceived why they were important.</p> <p>But a system cannot be successful if it is too strongly influenced by a single person. Once the initial design is complete and fairly robust, the real test begins as people with many different viewpoints undertake their own experiments.</p>
<i>Obsah</i>	latinský text 1 nápis, písmo římského typu 6; hledané termíny (administrativní termíny 8 - celkem 12 výskytů, epigrafické formule 7 - 23 výskytů, honorifikační 0 - 0 výskytů, náboženské 0 - 0 výskytů, epiteton 0 - počet výskytů 0)
<i>Identita</i>	<p>vymizení řecké a thrácké náboženské terminologie, včetně vymizení lokálních kultů z nápisů, křesťanství jediným náboženstvím, regionální epiteton 0, subregionální epiteton 0, kolektivní identita 0 termínů; celkem 28 osob na nápisech, 15 nápisů s jednou osobou; max. 5 osob na nápis, aritm. průměr 0,8 osoby na nápis, medián 1; komunita řeckého a římského charakteru, thrácký prvek zastoupen minimálně, jména pouze řecká (17,14 %), pouze thrácká (0 %), pouze římská (8,57 %), kombinace řeckého a thráckého (2,85 %), kombinace řeckého a římského (14,28 %), kombinace thráckého a římského (0 %), kombinovaná řecká, thrácká a římská jména (0 %), jména nejistého původu (14,27 %), beze jména (42,85 %); geografická jména z oblasti Thrákie 0, mimo Thrákii 0;</p>

Celková produkce je ve 4. až 5. st. n. l. zhruba desetinná při porovnání s dobou největší epigrafické aktivity, tedy 2. a 3. st. n. l. Epigrafická produkce se do jisté míry vrátila na úroveň 1. či 2. st. př. n. l., kdy většina nápisů byla produkována v pobřežních oblastech a ve vnitrozemí se nápisy objevily pouze sporadicky. Většina z 35 nápisů z daného období pochází z přímořských oblastí, a to zejména z regionu Maróneie a Hérakleie, jak je patrné na mapě 6.10a v Apendixu 2. Nápisy ve vnitrozemí pocházejí převážně z urbánních center, jako je Serdica či Augusta Traiana, kde dochází k velmi omezenému přežívání epigrafické kultury.

Nejčastější formou objektu nesoucí nápis je i nadále mramorová stéla, z jiných materiálů se dochovaly dvě proklínací destičky psané na olovo, jeden nápis na mozaice a jeden nápis na nástěnné malbě uvnitř hrobky.

1.1 Funerální nápisy

Funerálních nápisů se celkem dochovalo 28 a i nadále pocházejí převážně z křesťanské

komunity, jak je patrné z obsahu i dekorace náhrobků samotných.¹ I nadále si uchovaly poměrně informativní a interaktivní charakter: v osmi případech nápisy promlouvají k náhodně procházejícímu poutníkovi (*chaire parodeita*) a sdělují mu životní osudy zemřelého. Zemřelý je identifikován pomocí osobního jména a jména rodiče, případně jeho příslušnost ke křesťanské komunitě. Poměrně dlouhý rozsah nápisů poskytuje řadu informací nejen o nebožtíkovi, ale i o jeho rodině.²

Identita osob byla jasně dána křesťanskou vírou, a nebylo tedy nutné uvádět geografický původ. K prolínání onomastických tradic téměř již nedocházelo s tím, že převaha dochovaných osobních jmen byla řeckého původu, pouze s malým podílem jmen římského původu, nakolik je možné v této době přisuzovat jednotlivým jménům kulturní původ. Thrácký prvek se až na jednu výjimku z dochovaného epigrafického materiálu zcela vytratil.³ Tímto zásadním způsobem proměnilo křesťanství podobu a obsah epigrafické produkce v Thrákii, ale i mimo ni. Přestala být oceňována identita politická či vojenská kariéra a společenská prestiž v rámci státního aparátu, ale namísto nich na důležité místo ve společnosti nastoupila sounáležitost s křesťanskou obcí.

1.2 Dedikační nápisy

Ve své tradiční podobě se dedikační nápis nedochoval ani jeden, nicméně následující čtyři nápisy je možné zahrnout do široce pojaté kategorie rituálně zaměřených textů: dva nápisy na podstavcích soch, jejichž text se s největší pravděpodobností vztahoval k nedochovaným sochám⁴, a dále dvě proklínací tabulky.⁵

¹ Místo spočinutí označují slova jako *mnémeion* či *mnéma* označující jak hrob, tak stélu samotnou. Dále se začíná objevovat termín *thesis*, typický právě pro křesťanské nápisy, označující místo posledního spočinutí. Termín *latomeion* se vyskytuje celkem pětkrát a označuje sarkofág, který nese nápis a zároveň slouží jako místo posledního odpočinku. Sarkofágy pocházejí převážně z křesťanské komunity z Hérakleie a sloužily pro rodinné pohřby, v jednom případě až pro šest lidí. Texty na sarkofágu typicky označovaly nebožtíka jako řádného obyvatele Hérakleie. V šesti případech nápisy obsahovaly formulí, které zakazovala jejich další používání pod pokutou, vymahatelnou v rámci samosprávy či církve právě v Hérakleii. Podobné nápisy existovaly v několika městech již od 1. st. n. l. Podle množství dochovaných nápisů s identickým, či velmi podobným textem se dá usuzovat, že se jednalo o poměrně častý problém, který ve 4. st. n. l. přetrvával zejména v Hérakleii, např. na nápisu *Perinthos-Herakleia* 180.

² Ve dvou případech se jednalo o vojáky z povolání, konkrétně o legionáře a *centenaria*, v jednom případě o lékaře, v jednom případě o námezdního dělníka, dále o architekta, stříbrotepce, mincovního mistra a výběrčího daní. Dozvídáme se o manželkách zesnulých, jejich potomcích a někdy i o věku, jehož se dožili. Výjimku tvoří nápis SEG 49:871 nalezený na nástěnné malbě uvnitř hrobky číslo 252 v regionu města Augusta Traiana s typickou formulí přející štěstí (*agathé týché*).

³ Nápis *Perinthos-Herakleia* 183 patřil stříbrotepci s původně thráckým jménem, Mókiánem z Hérakleie, který přijal křesťanskou víru, a text nápisu obsahoval stejnou právní formulku poskytující ochranu před novým použitím sarkofágu, která se vyskytovala v oblasti již od 1. st. n. l.

⁴ Nápisy SEG 46:845 a 845,2 zmiňují bohyni Hekaté a pravděpodobně řečníka Aischina, a byly objeveny v rámci archeologických vykopávek na Istanbulském *hippodromu*.

⁵ SEG 60:747 a 748, které jsou datované do 4. až 5. st. n. l. Jejich text se sestává z magických formulí a relativně běžného palindromu *ablanathanalba* (Gager 1999, 136). Účelem těchto proklínacích destiček bylo získat sílu, lásku, zdraví, peníze či moc, či naopak jejich magickou mocí uškodit nepříteli. Jejich text je často nesrozumitelný a obsahuje magické formule, které měly přimět nadpřirozenou sílu vykonat přání pisatele. Jejich výskyt je vcelku běžný v průběhu celé antiky, jejich dochování z oblasti Thrákie je však poměrně vzácné. Tyto dva texty (SEG 60:747 a 748) byly nalezeny v průběhu archeologických vykopávek v roce 2010 v moderním Istanbulu, a je možné, že v budoucnosti bude objeveno více podobných nálezů.

1.3 Veřejné nápisy

Veřejný nápis ze 4. až 5. st. n. l. se dochoval pouze jeden, a to velmi poškozený hraniční kámen *I Aeg Thrace* 343 z Maróneie.

1.4 Shrnutí

Skupina nápisů datovaných do 4. až 5. st. n. l. vykazuje stejné charakteristiky jako nápisy datované do 4. st. n. l. a poukazuje na poměrně značné změny ve společenském uspořádání. Tyto změny měly za následek nejen téměř úplné vymizení epigrafické produkce ve službách politické autority, ale i ze soukromého sektoru. Proměna kulturních a náboženských projevů společnosti je dobře patrná na pozměněném obsahu a formě nápisů, kde hlavní roli přejímá křesťanská víra a thrácký element se opět vytrácí.